

15. Luhmann N. Risc: a sociological theory / transl. by R.Barrett. – В.; N-Y. : de Gruyter, 1993. – 236 p.

Романенко О. Я. Футурология и прогностика как способы институционализации научного прогнозирования социального будущего.

В статье проанализированы основные научные методы социального прогнозирования, а также пути его институализации. Такими методами являются методы экстраполяции, экспертного опроса, исторической аналогии и метод моделирования. Основными способами институционализации научного прогнозирования социального будущего являются футурология и прогностика. Футурологию и прогностику можно рассматривать как науки, обеспечивающие предсказания будущих состояний социальной системы.

Ключевые слова: институализация, футурология, прогностика, экстраполяция, экспертный опрос, историческая аналогия, моделирование.

Romanenko O. Ya. Futurology and prognostics as institutionalization ways of scientific prediction of social future.

The article analyzes major scientific methods of social forecasting and ways of its institutionalization. These methods are the methods of extrapolation, expert survey, historical analogy and modeling. The main institutionalization ways scientific prediction of social future are futurology and prognostics. Futurology and prognostics can be viewed as sciences that provide predictions of future states of social system.

Keywords: institutionalization, futurology, prognostics, extrapolation, expert survey, historical analogy, modeling.

Бак М.

**ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

У сучасному філософському дискурсі велику увагу приділено соціально-філософському аспектові інформатизації освіти. Водночас значний науковий інтерес мають системні дослідження цього явища в умовах глобалізації. З огляду на те, що в науці й освіті відбувається глобалізація дослідницької і навчальної діяльності за рахунок формування нових дослідницьких мереж і навчальних систем, окремі вчені та наукові й освітні колективи виявляються особливими ланками глобального дослідницького простору. У цих умовах людина має бути активним агентом не тільки нагромадження інформаційного, виховного і освітньо-навчального досвіду, але й

громадянсько-інституційного, управлінського процесу продукування і накопичення соціальних та суспільно-моральних цінностей і власного знання.

Ключові слова: глобалізація, деглобалізація, освіта, інформатизація освіти.

Соціальна філософія, філософія освіти, глобалістика і менеджмент є базисом світоглядних основ інформатизації системи освіти в контексті світового інституційного процесу; освітній процес постає у цьому контексті як об'єкт управлінського і соціально-філософського аналізу. Система якісної освіти, ефективного суспільного виховання різних рівнів обов'язково має передбачати водночас й ефективну систему соціального управління, запорукою існування якої є, в свою чергу, розвинене інституалізоване громадянське суспільство, що потребує і формування не тільки правової держави як своєї передумови, а й цілком нової концепції навчання, ґрунтованої на соціально-філософській моделі філософії освіти [8, 6-11; 1, 669-677]. Разом з тим відзначимо, що тільки розвинута, стабільна демократична система освіти і суспільного виховання уможливує утворення ефективних інститутів громадянського суспільства, правової держави, є основою стабільного демократичного устрою й авторитетної влади.

У цій концепції й досліджується соціально-філософський аспект взаємозв'язку інформатизації освіти, глобального розвитку і соціальної філософії освіти, суспільного управління вихованням і освітою, концепції менеджменту і самоуправління, як галузі інтегрованих освітньо-філософських і соціально-управлінських знань в контексті глобалізації і розвитку інститутів світового громадянського суспільства. Здійснюється аналіз і класифікація соціальної сутності існуючих шкіл і напрямів соціально-філософських концепцій освіти і виховання, управління і самоуправління, розкриваються ідейні суперечності та інтегративні зв'язки між ними в контексті глобалізації та громадянської інституалізації.

Чи можлива Істина і реалізація проекту Просвітництва сьогодні, зокрема і у сферах філософії та освіти? Іншими словами, чи здатний суб'єкт промовляти і, головне, діяти у наш час «кінця метанаративів» з позиції Істини, яка не була б лише дискурсивним ефектом? Наприклад, сучасний філософ Ален Бадью вважає, що так, що і робить його один із найбільших філософів сучасності. А. Бадью є автором, який подав граничне формулювання такої соціально-філософської та освітньо-просвітницької критики. Він заслуговує на особливу увагу перш за все тому, що його «пост-марксизм» не має нічого спільного з модним деконструктивістським відкиданням позірного марксистського

«есенціалізму»; навпаки, його унікальність як раз і полягає у радикальній відмові від деконструктивістської докси як нової форми псевдо-думки, як сучасної версії софізму.

Уся теоретична соціальна та філософсько-освітня споруда Бадью, як на це вказує назва його головної праці, ґрунтується на розриві між Буттям та Подією (*L'être et l'événement*). «Буття» позначає позитивний онтологічний порядок, доступний Знанню, нескінченну множину наявного в нашому досвіді, що може бути категоризована щодо роду та виду з огляду на свої якості. З самого споду, як і годиться, знаходиться чиста множина, все ще не структурована символічно множина досвіду, те, що дано; ця множина не є множиною Одиниць, оскільки лічба все ще не відбулася. Те, що Бадью називає «ситуацією», є будь-якою специфічною послідовною множиною (наприклад, суспільство, освіта, наука, мистецтво): ситуація структурована, і саме її структура дозволяє нам «порахувати» її як «Однину» [2, 24-25]. Тут, однак, з'являються перші тріщини в онтологічній споруді Буття: аби ми мали змогу «порахувати» її як «Однину», повинно спрацювати *подвоєння* (*reduplicatio*) ситуації, і це подвоєння передує символізації (символічному вписуванню), тобто, аби ситуацію можна було «порахувати як Однину», її структура повинна завжди вже включати метаструктуру, яка визначає її як Однину (позначена структура ситуації повинна бути подвоєною у символічній мережі позначників).

Мислення неможливо відділити від творчості, основами яких є теорії навчання та освіти [4; 5], які засновані на пріоритетах інформатизації, логічного, проблемного, критичного мислення, пошуку нестандартних відповідей та дослідницької діяльності тих, хто навчається, які сприяють розвитку творчості, самостійності, професіоналізму і відповідальності – особистісних якостей, таких необхідних у сучасних соціокультурних умовах, де знання засвоюються цілеспрямовано і систематично, коли вони викладаються цілісно (від цілого до частин). І «цілісності», які ми вивчаємо, пов'язані з іншими цілісностями так само, як і їх частини (елементи) пов'язані між собою. Це положення дозволяє зрозуміти, що ми не зможемо свідомо досягнути глибоких знань в якійсь галузі, поки не дізнаємося, як вона пов'язана з якоюсь іншою областю знань, як вони разом з іншими галузями знань сприяють нашому розвитку і вдосконаленню. Така освіта змінює цінності, мотивацію учнів і перетворює їх у вічних учнів, які постійно займаються самоосвітою і самовдосконаленням, в розумних і освічених людей, здатних бути успішними і ефективними у сучасному світі.

Подібна система освіти і мислення також включає у себе оцінку самого розумового процесу – перебігу розмірковувань, що привели нас до висновків, або тих чинників, які ми врахували під час прийняття рішення. Критично мисляча людина нічого не сприймає на віру. Отже, вона має здібність і устремління оцінювати різні твердження та робити об'єктивні судження на основі добре обґрунтованих доказів. Мета мислення полягає у встановленні об'єктивної істини.

Значний науковий інтерес при вивченні проблем глобалізації мають системні дослідження з інтегрованого концептологічного соціально-філософського й управлінського досвіду комплексного інституційного реформування суспільства, систем менеджменту, форм освіти в контексті світових глобалізаційних процесів, результати яких викладені в інтегративних концептологічних дослідженнях з соціальної філософії освіти і соціальної філософії менеджменту в інституційному вимірі глобального розвитку.

Зазначаючи насамперед, що найбільш виразною ознакою прийдешньої епохи є стрімке наростання процесів світової глобалізації, водночас стверджується, що поки не досягнуто глибокого розуміння сутності явища «глобалізація», повного усвідомлення позитивних і негативних його рис [9, 3]. Зближуючи до деякої міри поняття *інтеграції* (яка розглядається як процес і економічний, і інформаційний, так і політичний) і *глобалізації*, що є зростаючою взаємозалежністю населення Землі, процес якої об'єднує не лише економіку, а й культуру, інформаційну сферу, технології та управління, він зазначив, що «глобалізація призводить до нового цікавого явища, яке можна визначити як віртуальне звуження світової цивілізації» [10, 4].

При цьому в науці та освіті відбувається глобалізація дослідницької і навчальної діяльності за рахунок формування нових дослідницьких мереж і систем дистанційного навчання, що дозволяє окремим ученим чи науковим колективам ставати членами глобального дослідницького простору [10, 4-5]. У цих умовах людина повинна бути активним агентом як інформаційного виховного і освітньо-навчального, так і громадянсько-інституційного, управлінського процесу пошуку й накопичення соціальних і фахових напрацювань, суспільно-моральних цінностей та власного знання.

Базуючись на цьому, можливо зазначити, що:

1) моделі інформатизації, соціальної філософії виховання та освіти, втілення програми суспільного розвитку і навчання покликанні навчити людей провадити самостійне і оригінальне дослідження себе, соціуму та системи знань;

2) інститути освіти і виховання, у свою чергу покликані створити відповідним чином структурованими інтегративне громадянське, цілісне, освітньо-виховне і наукове середовище при підкресленні того, що *будь-яка громадянська інституційна, освітньо-виховна модель, як і наукове дослідження є за визначенням міжнародними в умовах сучасної глобалізованої суспільної системи;*

3) держава має відповідати за інституційне формування громадянського суспільства, індивідуально-суспільний розвиток і навчально-виховну підготовку.

Тому необхідно прагнути концептуалізувати, теоретично обґрунтувати і проаналізувати сучасні теоретико-прикладні моделі нової інтегративної глобальної парадигми соціальної філософії інформатизації, суспільного виховання й освіти. Оцінюючи основні тенденції глобалізації соціуму, відзначимо, що глобалізація розгортається на мікро- і макроекономічному рівнях. Головною особливістю глобалізації на мікроекономічному рівні є загальна стратегічна орієнтація компаній на ринки збуту у всьому світі, джерела постачання і розміщення виробництва у різних країнах. На макрорівні відображаються наслідки цих процесів при скороченні чи усуненні обмеження на шляху міжнародної торгівлі, іноземних інвестицій, фінансових операцій [10, 16-17].

У цілому глобалізація, за оцінкою В.В. Зінченко, – це «об’єктивне невідворотне явище сучасності, яке можна уповільнити засобами економічної політики (що і відбувається у ряді випадків), але не можна зупинити або «відмінити», оскільки це імперативна вимога сучасного суспільства та науково-технічного прогресу» [10, 18].

В історичному аспекті виділяють три типи глобалізації:

1) фінансова глобалізація античних часів, коли Олександр Македонський сконцентрував під своєю владою практично все золото та срібло (приблизно 8840 т). Після його смерті ці скарби розійшлися по античному світу, викликавши першу у світі інфляцію в країнах Середземномор’я, що вчений називає *фінансовим глобалізмом*. При цьому згаданий тип глобалізації мав локальний характер;

2) колоніальна глобалізація як наслідок географічних відкриттів з наявністю взаємозалежності – політичної, слабшою від сильнішого, периферії від центру, колонії від метрополії;

3) структурна глобалізація – середина XIX ст. – 80-і роки XX ст.;

4) послідовна форма глобалізації, яка спостерігається нині і розвивається в умовах єдиного ринкового характеру світового господарства, що являє собою важливу ознаку постіндустріальної цивілізації.

Разом із тим, здійснюють ще одну трансформовану періодизацію глобалізації: внутрішньодержавну/мікро- (в рамках імперії), міждержавну/ мезо – (колонії-метрополії), міжрегіональну/макрорівень (промислово розвинуті держави-регіони) і вищу «макро з макро» – мегарівень [9, 19-22].

Сучасна глобалізація визначається економічною взаємозалежністю – посиленням відкритості національних ринків, поглибленням міжнародного поділу праці і кооперації праці; інформаційною глобалізацією; взаємозалежністю, що пов'язана з проблемами загальнопланетарної безпеки – екологія, ядерна енергетика, ядерна зброя тощо [10, 22].

Оцінка процесів глобалізації в історичному аспекті дозволила сучасній науці на основі синтезно-порівняльного аналізу виокремити низку відмінностей сучасної глобалізації порівняно з тим, що відбулося в минулому: 1) на початку ХХ ст. велика частина світу не брала участі в глобальній економіці;

2) у ХІХ ст. глобалізація була викликана скороченням транспортних витрат. Зараз вона зумовлена зниженнями вартості засобів зв'язку, зменшивши необхідність фізичних контактів між виробниками і споживачами;

3) хоча чистий оборот світового капіталу може бути меншим, ніж минулому, валові міжнародні фінансові потоки стали набагато більшими. При цьому *насправді глобальною економіка є лише для капіталу*;

4) науково-технічна революція і становлення «інформаційного суспільства»;

5) глобалізація супроводжується регіоналізацією економічної діяльності.

Світ у цілому, згідно з даним поглядом, швидше рухається до своєрідного «*нового регіоналізму*», коли один з «нових регіонів» набуває транснаціонального характеру, поширюючи свій вплив на всю планету.

Разом із тим, окрім певних реалій глобалізації, у світі співіснують не менш реальні тенденції регіоналізації, дисоціації і навіть асоціації [10, 29-31].

Тобто фактично йдеться щодо явища *деглобалізації*, яка має, за оцінкою вчених, низку ключових напрямів:

- *Виробництво для внутрішнього ринку* знову повинно стати головною складовою економічного життя.

- *Принцип делегування повноважень на нижчий рівень виконавчої влади* повинен бути утверджений в економічному житті завдяки

організації виробництва товарів на рівні місцевих громад і на загальнонаціональному рівні.

- *Торгова політика* повинна бути спрямована на захист місцевої економіки від руйнування під тиском продукції ТНК. Зауважимо, що фактично ці три пункти спрямовані на ізоляцію країни від глобалізованого світу.

- *Промислова політика* повинна використовуватися для поживлення і посилення промислового виробництва.

- *Заходи (введення яких постійно відкладається), спрямовані на скорочення розриву між доходами і перерозподіл землі* (включаючи проведення земельної реформи в містах) призведуть до створення живого внутрішнього ринку.

- *Необхідно перестати сприймати економічне зростання як фетиш*, зосереджуючи зусилля на підвищення якості життя, збільшення соціальної рівності.

- *Необхідно заохочувати розвиток і поширення екологічно чистих технологій*.

- *Потрібно закінчити з практикою, коли стратегічні економічні рішення ухвалюються технократами або віддаються на сваволлю ринкової стихії*.

- *Структури громадського суспільства повинні уважно стежити за діями держави і приватних корпорацій з інституціалізацією цього процесу*.

- *Змішана економіка повинна ґрунтуватися на різних фермах власності – муніципальної, суспільної, кооперативної, приватної і державної з виключенням з неї ТНК*.

- *Централізовані структури, які діють на глобальну рівні – МВФ і СБ слід замінити регіональними інститутами, заснованими не на ідеї вільної торгівлі і необмеженого переміщення капіталу, а на принципах кооперації і співпраці, які виходять за межі логіки капіталізму*.

Фактично цими ключовими напрямками запропоновано систему перебудови світової освіти та економіки, дотримуючись деякою мірою поглядів альтер-глобалістів. У цілому глобалізація – це якісно нове явище на нинішньому етапі розвитку людства, яке пов'язане, з одного боку, з колосальним накопиченням капіталу окремими компаніями та країнами з переростанням капіталу в транснаціональний при його домінуванні над економіками багатьох країн та їх політичними можливостями, а з іншого, створення світовою матеріальною

культурою нових технологій, продуктів споживання і послуг стає глобально затребуваним [9, 38].

Організаційні форми сучасного інформаційного суспільства – децентралізація прийняття рішень, радикальна мобільність та гнучкість, взаємодія численних агентів – сприймаються як такі, що вказують на майбутнє панування множини. Виглядає на те, немов усе вже дано тут, в «постмодерному» капіталізмі, або, висловлюючись «гегельщиною», для переходу від В-собі до Для-себе – потрібний лише акт суто формального перетворення, схожий на той, який Гегель розвинув стосовно боротьби між Просвітництвом та Вірою, де він описує, як «мовчазне, невпинне ткання Духу» проникає в усі шляхетні частини і незабаром отримує повний контроль над усіма життєвоважливими моментами та членами несвідомого ідола, якщо інфекція проникла в усі органи духовного життя.

Тут наявна навіть модна паралель з новим когнітивістським поняття людської психіки: схожим способом деякі дослідники діяльності мозку навчають нас, що в мозку не існує якоїсь центральної особистості, що наші рішення виникають як результат взаємодії міриад локальних агентів, що наше психічне життя є «автопоетичним» процесом, без будь-якого накинутаго централізуючого чинника (модель, яка, між іншим, явно базується на паралелі з сучасним «децентралізованим» капіталізмом) [6, 241]. Отже, нове суспільство множини, що управляє сама собою, буде чимось на зразок сучасного когнітивістського поняття його як міриад взаємодіючих агентів, позбавлених центральної особистості, яка приймає всі рішення.

Це є інформаційно-освітньою внутрішньою трансгресією в найчистішій формі, строго ідеологічною фантазією про можливість зберегти наростання продуктивності, спричиненої капіталізмом, водночас позбуваючись «перешкод» та антагонізмів, які були – як демонструє сумний досвід «реально існуючого капіталізму» – єдино можливою структурою ефективного матеріального існування для суспільства перманентної самозростаючої продуктивності.

Оскільки серед низки суспільного розвитку найважливішою, на нашу думку, складовою глобальних процесів є освіта, то найвагомим у цьому є світовий досвід якісного розвитку *інтегративної системи освіти і підготовки науково-дослідних кадрів*. Зокрема для України виокремимо найсуттєвіші проблеми, що вимагають загальнодержавного підходу до її розвитку:

- Визначення стратегії і пріоритетів у підготовці фахівців відповідно до глобальних, соціально-економічних, демографічних та інших процесів;

- Розвиток збагачення національної освіти в контексті загальноєвропейських, світових освітніх процесів;
- Впровадження нових, інноваційних, прогресивних форм організації навчально-виховного процесу з урахуванням новітніх інформаційних та інших технологій;
- Напрацювання досвіду організації підготовки фахівців за різними програмами дистанційної, заочної та інших форм освіти;
- Удосконалення методичного, організаційно-технічного забезпечення навчального процесу;
- Зміна парадигми підготовки сучасних педагогів, викладачів відповідно до завдань та основних особливостей розвитку освіти;
- Впровадження нових форм підвищення кваліфікації сучасних керівників, спеціалістів народного господарства тощо.
- Загалом, за його оцінкою, для України стратегічно в плані розвитку освіти постають два головних питання:
  - Максимальне розширення доступу до освіти, зокрема вищої.
  - Вдосконалення навчального процесу у відповідності як із вітчизняним, так і прогресивним зарубіжним досвідом.

У цілому на основі аналізу світового досвіду доходимо висновку, що «стратегія підготовки науково-дослідних кадрів у сфері вищої освіти є однією з ключових у галузі соціального управління і філософії суспільного розвитку. Бо від того що саме ми розуміємо під наукою або яка з парадигм освіти є домінантною на певному історичному етапі, в значній мірі залежить спосіб організації і функціонування спільного в сучасному і майбутньому» [10, 134-135].

Цікавою є оцінка сучасними вченими проблеми розмежування понять «інтернаціоналізація» і «глобалізація» щодо вищої школи. Першу розглядають як вільний академічний обмін викладачами і студентами між вузами різних країн, створення єдиних спеціальних навчальних програм, а другу – як універсалізацію навчального планування, що здійснюється за рахунок попиту певного типу фахівця на глобальних ринках праці. При цьому інтернаціоналізація в галузі вищої освіти веде до інтеграції окремих вузів і освітніх систем, а глобалізація – до їхньої конкуренції. Разом із тим прогнозується, що «реакція освіти на глобалізацію полягатиме в зміцненні інтегральної особистості за збереження й розвитку її особливостей і конкурентоспроможності, а також в орієнтації на сучасну економіку. Нові кваліфікації і технології за збереження традиційних і створення сучасних національних особливостей [10, 139-140].

Також зазначимо, що культурна глобалізація вищої освіти є нерівномірним, суперечливим і складним явищем, що веде до якісно нового утворення – «космополітичного» університету, побудованого на культурних цінностях західного світу. При цьому для України, яка, за багатьма оцінками, не вписується у модель західноєвропейської цивілізації, культурна глобалізація вищої школи матиме, ймовірно, такі наслідки:

- популяризація глобальних мультикультурних цінностей;
- посилення світового домінування євроатлантичної культури;
- поява зарубіжних провайдерів на території національних держав;
- втрата національної культури та ідентичності [10, 144].

Торкаючись процесу *інституціоналізації філософії освіти*, оцінюючи сучасний стан соціальної філософії, відзначимо, що «*ми маємо справу не з визначеною наукою чи сферою діяльності, а з більшими визначеною сукупністю понять, яка змінює свою позицію у філософії і культурі, що утворює по суті нову стилістику в філософському осмисленні соціального буття*» [10, 146].

На основі аналізу підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників філософських проблем освіти, розроблено класифікацію цих підходів, згідно з якими філософія освіти – це:

1) Сфера філософського знання, що використовує філософські підходи та ідеї для аналізу ролі та основних закономірностей розвитку освіти;

2) Матриця відтворення суспільства (соціальності, соціальної структури, систем соціальної взаємодії, соціально успадкованих кодів поведінки і т. ін.);

3) Філософська метафізика як значно ширша галузь філософського знання порівняно з соціальною філософією і філософською антропологією;

4) Позитивістське розуміння ролі філософії освіти як прикладного знання [10, 148-149]. При цьому, на його думку, якщо «соціальність, втілена в соціальних зв'язках і структурах, то соціальна філософія виявляє соціально-історичні визначення людського буття і філософія освіти в її рамках виявляє один із модулів і механізмів відтворення буття» [10, 152-153].

Більше того, вважається, що при посиленні тенденції до проблемного, а не суперечливого розвитку соціально-гуманітарного знання, міждисциплінарний характер досліджень у галузі освіти, зумовлений багатоаспектністю та багатоплановістю освітнього процесу, призведе до становлення *полідисциплінарної теорії освіти* –

ед'юкології [10, 153-154], а передумовами суспільчознавчої теорії освіти вже сьогодні є:

- розширення поля гуманітарних проблем, які поступово відтісняють традиційну сциєнтистську орієнтацію педагогіки, психології та інших наук про освіту;

- бурхливий розвиток філософії освіти як метамови і загальної методологічної основи в сфері освіти;

- тенденція до доповнення методів кількісного аналізу, а також експериментально-лабораторних методів методами якісного аналізу, нормативу, синтезом наукового пояснення і розуміння;

- наявність єдиного об'єкта, єдиного поля проблем і завдань дослідження та інших [10, 154-155].

Оскільки філософія освіти нерозривно пов'язана з усвідомленням і розумінням місця людини у світі, то тенденції розвитку сучасного людинознавства відбуваються на зміні педагогіки, як науки в цілому, звідки виокремимо ці загальноосвітні тенденції таким чином:

• *Поява нового мислення, усвідомлення нової ролі і місця людини в світі*, коли головним багатством будь-якої країни є людина, а головним засобом зростання могутності добробуту є підвищення рівня утворення населення, розвиток творчих здібностей окремої людини;

• *Інтенсивний розвиток наук про людину* при змінах наших уявлень щодо ресурсних, прихованих, потенційних можливостей людини і, відповідно, про цілі, зміст і засоби виховання й освіти людини;

• *Зміна соціально-політичної ситуації у світі*, пов'язаної з розвитком комунікацій і процесів світової інтеграції;

• *Зміна соціально-політичних умов життя людини* при переході на якісно новий рівень життя, пов'язаний з вивільненням людини від важкої фізичної праці й водночас заміщенням процесу комунікації «людина-людина» на рівень «людина-техніка» (телевізор, комп'ютер, телефон);

• *Зміна фенотипу людини*, пов'язана з акселерацією і відповідною зміною сексуальних норм;

• *Тертиміше ставлення (толерантність) до прояву неординарності думок, у поведінці і зовнішньому вигляді окремих людей* при плюрастичному ухваленні різних точок зору в сфері політики, ідеології, релігії, норм патології в психіатрії, поведінкових реакцій, зовнішнього вигляду та ін.;

• *Лавиноподібне наростання інформації і зміна засобів комунікації*, внаслідок чого сьогоднішній час визначається як час

інформаційного буму, інформаційного вибуху, коли інформація старіє, не встигаючи дійти до свого споживача;

- *Необхідність постійно доучуватися, перенавчатися, змінювати своє життя*, коли сьогодні кожній людині доводиться кілька разів змінювати спеціалізацію і навіть професію впродовж свого життя;

- *Зростання освітнього рівня населення і освітнього цензу* як в розвинутих країнах, так і країнах, що розвиваються [10, 169-175].

Цю тезу можливо підтвердити даними ООН, згідно з якими, якщо рівень письменності дорослого населення (15 років і більше) у 1997 році в світі становив 78 %, то у 2007 році він зріс до 83,9 %, а наприклад у країнах Африки, що розташовані нижче пустелі Сахари, відповідно 58,5 і 62,9 % [7, 2].

У цілому в умовах глобальної інформатизації освіти, під *філософією освіти* розуміє «галузь наукового знання, яка займається розробкою метапедагогічних проблем виховання в контексті філософського осмислення і розуміння сутності, природи і сенсу людського існування» [10, 178], а в основу нової філософії освіти XXI ст., на його думку, може бути покладена ідея синергетико-комунікативно-діалогічної освіти, що поєднає три поняття – самоорганізація, діалог, комунікація [10, 232].

Водночас відбувається трансформація філософії освіти у *філософію управління знаннями*, яка є новим виміром, інструментом створення теоретичного і прагматичного клімату для перетворення суспільства в суспільство знання, а проблемне поле філософії і менеджменту освіти розвивається у межах сучасних умов дослідження в галузі глобалістики, геополітики і геоeкономіки.

М. Хардт і А. Негрі відзначають, що в нинішній глобальній системі лише сьогодні, коли «нематеріальна праця» відіграє домінуючу роль, революційна зміна стає «об'єктивно можливою». Ця нематеріальна праця поділяється на дві групи: інтелектуальна (символічна) праця (виробництво ідей, кодів, текстів, програм, цифр: райтери, програмісти тощо) та афективна праця (ті, хто має справу з тілесними афектами: від лікарів до доглядальниць за дітьми і стюардес). Сьогодні нематеріальна праця є «гегемонічною» у тому ж самому сенсі, в якому Маркс стверджував, що в капіталізмі ХХ століття важке промислове виробництво є гегемонічним як специфічний колір, що задає свій відтінок усій тотальності – не кількісно, а відіграючи головну, емблематичну структурну роль: «Множина виробляє зовсім не товари та послуги; множина також і, що найважливіше, виробляє взаємодію, зв'язки, форми життя та суспільні відносини» [3, 46].

Таким чином виникає нова широка царина «спільного»: спільне знання, спільні форми взаємодії та зв'язків і т. д., яких неможливо далі стримувати формою приватної власності. Однак це, замість становити смертельну загрозу демократії (як нас запевняють консервативні критики культури), дає унікальний шанс «абсолютній демократії». Чому? У нематеріальному виробництві продуктами є не матеріальні об'єкти, а самі суспільні (міжособистісні) відносини – коротко мовлячи, нематеріальне виробництво є безпосередньо біополітичним, виробництвом суспільного життя. Ще Маркс наголошував на тому, що матеріальне виробництво є завжди також (від)творенням суспільних відносин, в яких воно відбувається; у сучасному капіталізмі, однак, виробництво суспільних відносин є остаточним завершенням/метою виробництва: «Такі нові форми праці ... надають нові можливості для економічного самоуправління, оскільки механізми кооперації, необхідні для виробництва, містяться у самій праці» [3, 37].

Хардт та Негрі роблять ставку на те, що це безпосередньо соціалізоване, нематеріальне виробництво не лише робить власників дедалі більш зайвими (кому вони потрібні, якщо виробництво є безпосередньо соціальним, як формально, так і щодо свого змісту?); виробники також перебирають контроль над управлінням суспільним простором, оскільки суспільні відносини (політика). Є самим матеріалом їхньої праці: економічне виробництво безпосередньо стає політичним виробництвом, виробництвом самого суспільства. Таким чином відкривається шлях до «абсолютної демократії», до того, щоб виробники прямо управляли своїми суспільними відносинами, без жодного звернення до демократичного представництва.

Оцінка сучасної моделі глобального розвитку фактично привела до появи двох законів, які сучасними науковцями сформульовані так: Закон прискорення модернізації комунікативних технологій і Закон витіснення попиту на традиційну академічну освіту попитом на прикладні спеціальності [10, 437-438].

Розглядаючи процеси комерціалізації освіти, зазначимо, що при цьому спостерігається прояв ринкового підходу до бюджетного фінансування освіти, тобто його скорочення, яке посилює комерціалізацію університетів, що в кінцевому результаті може довести суспільство до інтелектуальної деградації, а внаслідок нинішньої неоліберальної реформи глобальної освіти коли населення *отримуватиме навички замість знань*, буде зведена до мінімуму здатність людей до самоорганізації, тобто стане неможливим громадянське суспільство [10, 448, 460, 465, 466].

Сьогодні постало питання про існування людини, культури, цивілізації, тому потрібно знайти гармонію у суспільстві між природою і людиною, що означатиме подолання відчуження, диктату з боку зовнішніх сил, пригноблення, жорсткого ринково-індустріального поділу праці й соціальної несправедливості при заміні держави, бюрократії та ієрархії соціальною й особистісною автономією і самоврядуванням людей, їхньою асоціацією, а конкуренцію і взаємну боротьбу егоїстів – солідарною взаємодопомогою, добровільною координацією інтересів і потреб [9, 613]. Водночас вивчення цих проблем ще чекає на прискіпливу увагу дослідників.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Badiou Alain*. An Essential Philosophical Theses: «It is Right to Rebel against the Reactionaries» // *Positions*. – 2005. Winter 13:3. – P. 669-677.
2. *Badiou Alain*. *Circonstances 4*. – Paris : Nouvelles Editions Lignes, 2007. – 195 p.
3. *Hardt M. and Negri A*. *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. – New York : The Penguin Press, 2006. – 450 p.
4. *Kellner D*. *Critical Theory, Marxism, and Modernity*. – Cambridge :University Press, 1989. – 288 p.
5. *Kellner D*. *Technological Revolution, Multiple Literacies, and the Restructuring of Education*. – NY: Routledge, 2002. – 240 p.
6. *Žižek S*. *Psychoanalysis and post-marxism. The Case of Alain Badiou// The South Atlantic Quaterly*. – Durham, Spring, 2008. – Vol. 97. – № 2. – P. 235-261.
7. Доклад о развитии человека за 2009 год. – М.: Весь мир, 2009. – 217 с.
8. *Зінченко В. В.* Идеологемы бессознательного. Социально-психологическое измерение индивидуальных, политических и экономических девиаций общественного развития // *Alma Mater (Вестник высшей школы)*. – 2012. – № 7. – 120 с.
9. *Зінченко В. В.* Менеджмент. Системи управління в умовах інституційної глобалізації. – К. : Люксар, 2012. – 864 с.
10. *Зінченко В. В.* Соціальна філософія менеджменту і освіти в інституційному вимірі глобального розвитку (інтегративна концептологія). – К. : Люксар, 2011. – 664 с.

Бак М. *Содержание и основные детерминанты информатизации образования в условиях современной глобализации.*

В современном философском дискурсе большое внимание уделяется социально-философскому аспекту информатизации образования. Одновременно значительный научный интерес представляют системные

исследования этого явления в условиях глобализации. Учитывая, что в науке и образовании происходит глобализация исследовательской и учебной деятельности за счет формирования новых исследовательских и учебных систем, отдельные ученые и научные и образовательные коллективы оказываются особыми звеньями глобального исследовательского пространства. В этих условиях человек должен быть активным агентом не только накопления информационного, воспитательного и образовательно-учебного опыта, но и гражданско-институционального, управленческого процесса продуцирования и накопления социальных и общественно-нравственных ценностей и собственного знания.

Ключевые слова: глобализация, деглобализация, образование, информатизация образования.

Bak M. Content and the major determinants of informatization of education in conditions of contemporary globalization.

In contemporary philosophical discourse, much attention is paid to the socio-philosophical aspect of education informatization. At the same time system research of this phenomenon in the age of globalization is of interest. Provided that science and education face the globalization of research and training activities through the formation of new research and training systems, some scientists and scientific and educational groups become special components of the global research space. In these circumstances, the person should be an active agent of not only accumulation of information, training and education experience, but also of civil-institutional and management process of producing and accumulating social and socio-moral values and self-knowledge.

Keywords: globalization, deglobalization, education, education informatization.

Шелюк Л. О.

НЕЗВОРОТНІСТЬ ПОЗИТИВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У СФЕРІ ОСВІТИ

Динамічність розвитку модернізаційних процесів в освіті розгортається у взаємозв'язку з динамікою соціальної трансформації, що забезпечує гармонійне входження суб'єкта освіти в загальнонаціональну систему інноваційної економічної та демократичної життєдіяльності. В освіті постійно відбувається трансформаційний пошук нових, більш ефективних технологічних рішень різних освітянських, навчально-виховних, організаційних завдань. Тому її піднесення в сучасному українському суспільстві є інтегруючим фактором, який має забезпечити